

УДК 343.63

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2021.4.37>**Боровик А. В.,**кандидат юридичних наук, доцент,
проректор з наукової роботиМіжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука

ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВИКОНАННЯМ ПОТЕРПІЛИМ СЛУЖБОВОГО АБО ГРОМАДСЬКОГО ОБОВ'ЯЗКУ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ПОКАРАННЯ

Анотація. У статті розкрито актуальні питання обставини, яка обтяжує покарання, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України, – «вчинення кримінального правопорушення у зв'язку із виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку».

Встановлено, що зазначена обставина може означати, що це кримінально протиправне діяння вчиняється: 1) з метою перешкоджання виконанню потерпілим службового або громадського обов'язку; 2) з мотивів помсти за виконання потерпілим службового або громадського обов'язку незалежно від часу, що минув із моменту виконання потерпілим обов'язку до моменту вчинення кримінального правопорушення через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку; 3) під час виконання потерпілим службового або громадського обов'язку, переслідуючи інші мотиви чи мету.

Аргументовано, що буквальне тлумачення положень п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України дає підстави стверджувати, що потерпілим від кримінального правопорушення через виконання ним службового або громадського обов'язку може бути як сам потерпілий, який виконує службовий або громадський обов'язок, так і близькі до нього особи.

Водночас із метою усунення підґрунтя для будь-яких спекуляцій під час правозастосування видається доцільним підтримати пропозицію про розширення потерпілих від кримінального правопорушення, про що йдеться у п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України. Найбільш оптимальним терміном для цього видається термін «близька особа».

Як зауважено в юридичній літературі, кримінально-правова природа – це термін, який охоплює визначення поняття (явища), його характерні ознаки і властивості, соціальну зумовленість, значення, мету, історію виникнення, становлення і розвитку, зміст, механізм правового регулювання, місце у системі кримінального права, відмінність від інших явищ, функції та підстави тощо [6, с. 433]. Звичайно, в межах цього дослідження неможливо звернути увагу на всі складники кримінально-правової природи. Тому слід зосередити увагу на кримінально-правовій характеристиці найважливіших для її правозастосування аспектах. Адже кримінально-правова характеристика, як слушно зауважують науковці, має значення не лише для кваліфікації кримінального правопорушення і призначення покарання, але і під час доказування [7, с. 64].

Ключові слова: кримінальне правопорушення, потерпілий, службовий обов'язок, громадський обов'язок, обставина, що обтяжує покарання.

Borovyk A. V. Committing a criminal offense in connection with the performance of the victim's official or civil duty as a current circumstance

Abstract. The article reveals topical issues of the circumstance aggravating the punishment provided by paragraph 4 of Part 1 of Article 67 of the Criminal Code of Ukraine, – “committing a criminal offense due to the performance of the victim’s official or public duty.”

It is established that this circumstance may mean that this criminally illegal act is committed: 1) in order to prevent the victim from performing official or public duties; 2) on the grounds of revenge for the victim's performance of official or public duty, regardless of the time elapsed from the moment the victim performed his duty to the moment of committing a criminal offense in connection with the victim's performance of official or public duty; 3) during the performance of official or public duties by the victim, pursuing other motives or goals.

It is argued that the literal interpretation of the provisions of paragraph 4 of Part 1 of Art. 67 of the Criminal Code of Ukraine gives grounds to claim that the victim of a criminal offense in connection with the performance of the victim's official or public duty may be the victim himself, who performs official or public duty, and his relatives.

At the same time, in order to eliminate the basis for any speculation in law enforcement, it seems appropriate to support the proposal that the expansion of victims of criminal offenses referred to in paragraph 4 of Part 1 of Art. 67 of the Criminal Code of Ukraine. The most optimal term for this is the term “close person”.

The legal literature states that criminal and law nature is a term that covers the definition of the concept (phenomenon), its characteristics and properties, social conditionality, meaning, purpose, history of origin, formation and development, content, mechanism of legal regulation, place in system of criminal and law nature, difference from other phenomena, functions and grounds, etc. [6, p. 433]. Of course, it is impossible to pay attention to all components of the criminal and law nature within the study. Therefore, we should focus on the criminal and law characteristics of the most important aspects of law enforcement. After all, the criminal and law characteristic, as scientists rightly point out, is important not only for the qualification of a criminal offense, the imposition of punishment, but also in the process of proof.

Key words: *criminal offense, victim, official duty, public duty, aggravating circumstance.*

Постановка проблеми. Важливе місце у реалізації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів і кримінальних проступків належить обставинам, що обтяжують покарання.

Серед них варто виділити вчинення кримінального правопорушення у зв'язку із виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку (п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України).

Зазначена обставина з'явилась унаслідок прийняття у 2001 році нового КК України. У попередньому законі про кримінальну відповідальність вона була відсутня. Незважаючи на те, що пройшло чимало часу, на практиці застосування цієї обставини пов'язано із низкою труднощів, ймовірно обумовлених різним тлумаченням її у теорії кримінального права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання вчинення кримінального правопорушення через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку як обставини, що обтяжує покарання, досліджували такі науковці, як І. А. Вартилицька, В. К. Гришук, О. О. Дудоров, В. А. Клименко, Ю. Ю. Лемішко, Є. О. Письменський, В. В. Полтавець, Т. В. Сахарук, В. І. Тютюгін, С. Д. Шапченко, І. М. Федорчук та інші. Проте чимало проблем у цій сфері залишилися дискусійними, а деякі – не досить дослідженими.

Постановка завдання. З огляду на зазначене, виникла необхідність в опрацюванні проблемних питань, пов'язаних із вчиненням кримінального правопорушення через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку як обставини, що обтяжує покарання.

Виклад основного матеріалу. Дослідження обставини, що обтяжує покарання, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України, варто розпочати із з'ясування сутності обставин, що обтяжують покарання.

Обставини, що обтяжують покарання – це передбачені законом (ч. 1 ст. 67 КК) і встановлені судом за конкретним провадженням об'єктивні та суб'єктивні чинники, що знаходяться поза межами складу кримінального правопорушення і не впливають на його кваліфікацію, проте свідчать про підвищення ступеня небезпечності вчиненого діяння та (або) винної особи, тому виступають підставою для посилення покарання, що призначається судом [1, с. 414]. Це передбачені у кримінальному законі різного роду чинники об'єктивного чи суб'єктивного характеру, які не є ознаками складу кримінального правопорушення і не впливають на його кваліфікацію, однак підвищують ступінь суспільної небезпечності особи, винної та (або) такої, що вчинила кримінальне правопорушення, що є підставою для призначення більш суворого покарання [2, с. 135].

Виокремлення у кримінальному законі обставин, які обтяжують покарання, як самостійного критерію індивідуалізації покарання зумовлено необхідністю визначати спрямованість карального впливу в бік його підвищення [3, с. 10]. Наявність обтяжуючих обставин підвищує ступінь суспільної небезпеки злочину та особи, яка його вчинила, та через це обумовлює необхідність призначення більш суворого покарання винній особі в межах санкції відповідного кримінального закону [4, с. 91].

За наявності обтяжуючих обставин суд може: 1) призначити покарання ближче до максимальної межі санкції або таке, що дорівнює їй; 2) за альтернативної санкції обрати більш суворий вид покарання в межах санкції; 3) призначити додаткове покарання, передбачене санкцією як факультативне; 4) не застосувати звільнення від відбування покарання у порядку ст. 75 КК України [2, с. 140]. З огляду на зазна-

чене, варто погодитися з тим, що обтяжуючі обставини впливають на обрання міри кримінальної відповідальності, а не лише покарання [5, с. 159]. Відтак головне призначення цих обставин – застосування більш суворого покарання в межах санкції статті Особливої частини КК, а також відсутність застосування звільнення від відбування покарання у порядку ст. 75 КК України.

Ми перейдемо до більш детального аналізу кримінально-правової природи досліджуваної обставини, що обтяжує покарання.

Підвищення ступеня суспільної небезпеки кримінального правопорушення. У разі вчинення злочину через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку, на думку С. Д. Шапченка, ступінь його суспільної небезпеки підвищується, оскільки, крім конкретного безпосереднього об'єкта, такий злочин посягає ще і на встановлений у державі порядок управління в його широкому розумінні [8, с. 138]. Ю. Ю. Лемішко із цього приводу зауважує, що за наявності цієї обставини виникає новий об'єкт кримінального посягання: крім основного безпосереднього об'єкта, такий злочин також порушує суспільні відносини щодо нормального здійснення потерпілим службової або громадської діяльності через учинення злочину щодо його близьких осіб [9, с. 159]. У доповнення до цього твердження слід зауважити, що такі кримінально протиправні діяння посягають також на авторитет органів державної влади, адже досить часто кримінальні правопорушення вчиняються під час виконання службових обов'язків представниками влади, насамперед працівниками правоохоронних органів.

Що слід розуміти під виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку? На переконання С. Д. Шапченка, під виконанням службового обов'язку треба розуміти діяльність особи в межах реалізації тих повноважень, якими вона наділена службою чи роботою, водночас особа не обов'язково має бути службовою (посадовою) особою. Як виконання громадського обов'язку належить розглядати здійснення особою покладених на неї громадських повноважень (наприклад повноважень члена профспілкового комітету), а також учинення особою будь-яких правомірних дій щодо забезпечення законних інтересів

інших осіб, суспільства або держави (припинення правопорушення, повідомлення органам влади про вчинений злочин, давання показань як свідок тощо) [8, с. 138]. В. А. Клименко, Н. В. Шепелева стверджують, що виконання потерпілим громадського обов'язку – це здійснення громадянами спеціально покладених на них обов'язків, а також учинення дій особисто за своєю ініціативою в інтересах суспільства чи інших осіб щодо припинення правопорушень, затримання осіб, що вчинили злочин, тощо [10, с. 306]. Таку саму позицію щодо змісту цих термінів посідає Пленум Верховного Суду України у постанові «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 № 2 [11]. До осіб, які здійснюють службову діяльність, потрібно, зокрема, віднести службових осіб як представників влади, посадових осіб, а також інших, на яких покладено виконання певних службових і професійних обов'язків, тобто таких, які виконують службові обов'язки за трудовим договором (контрактом) на підставі наказу чи розпорядження, а також приватного нотаріуса, аудитора, експерта та інших [12, с. 171].

Які випадки вчинення кримінальних правопорушень охоплює ця обставина? Загалом кожен науковець виділяє декілька можливих варіантів мотивів чи мети поведінки особи, що вчиняє кримінальне правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку.

Зазначена вище обставина, на думку С. Д. Шапченка, має місце тоді, коли злочин учиняється: а) з метою перешкодити виконанню потерпілим свого службового чи громадського обов'язку у майбутньому, б) під час такого виконання; в) з мотивів помсти за виконання потерпілим службового чи громадського обов'язку, яке вже відбулося [8, с. 138].

В. І. Тютюгін зауважує, що злочин учиняється з метою запобігти у майбутньому, припинити у теперішній час чи помститися за виконання потерпілим у минулому свого службового або громадського обов'язку [13, с. 261].

О. О. Дудоров і Є. О. Письменський стверджують, що вчинення злочину у зв'язку із виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку (п. 4 ч. 2 ст. 67 КК України) означає, що злочин може вчинюватися з метою

вплинути на потерпілого для того, щоб перешкодити виконанню відповідних обов'язків у майбутньому, завадити їхньому виконанню у теперішній час або помститися за їхнє виконання у минулому [14, с. 190].

В. В. Полтавець наголошує, що йдеться про те, що злочин учинено з метою не допустити, припинити або помститися за виконання потерпілим службового або громадського обов'язку. Водночас не має значення, скільки часу минуло з моменту виконання потерпілим своїх обов'язків до вчинення злочину [15, с. 862].

І. А. Вартилицька вважає, що вчинення злочину через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку є обтяжуючою покарання обставиною лише в тому випадку, коли вчинення злочину прямо пов'язано зі здійсненням службового або громадського обов'язку і зумовлено наміром винного перешкодити потерпілому під час виконання своїх обов'язків або є помстою за його службову чи громадську діяльність [12, с. 171].

І. М. Федорчук зауважує, що вчинення злочину у зв'язку із виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку означає вчинення злочину винним із метою перешкодити правомірній діяльності потерпілого, з огляду на виконання ним службового або громадського обов'язку, а так само з мотиву помсти за таку діяльність незалежно від часу, який пройшов із моменту виконання потерпілим обов'язків до вчинення винним злочину [16, с. 153].

У контексті дослідження зазначеного питання важливо звернути увагу і на позицію Пленуму Верховного Суду України. Зокрема, відповідно до п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти життя і здоров'я особи» від 07.02.2003 № 2 відповідальність за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України за навмисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку із виконанням цією особою службового або громадського обов'язку настає, якщо злочин учинено з метою не допустити чи припинити правомірну діяльність потерпілого через виконання ним зазначеного обов'язку, змінити характер такої діяльності, а так само з мотивів помсти за неї незалежно від часу, що минув з моменту виконання потерпілим своїх обов'язків до вбивства [11].

Таким чином, науковці зазначають, що кримінальне правопорушення вчиняється з метою не допустити, перешкодити, припинити виконання потерпілим службового або громадського обов'язку, запобігти йому, помститися за таку поведінку потерпілого. У контексті цього з усіх тверджень найбільше імпонує позиція С. Д. Шапченка, який, на відміну від інших науковців, відносить до досліджуваної обставини, що обтяжує покарання, вчинення кримінального правопорушення під час виконання потерпілим службового або громадського обов'язку. Це дуже слушно, з огляду на те, що у певних випадках правопорушники можуть не ставити за мету перешкодити виконанню потерпілим службового або громадського обов'язку або помститися за таку поведінку. Може мати місце ситуація, коли неможливо довести мотив чи мету, які переслідував правопорушник, оскільки він може відмовитися давати свідчення.

Таким чином, учинення кримінального правопорушення через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку як обставина, що обтяжує покарання, може означати, що це кримінально протиправне діяння вчиняється:

1) з метою перешкоджання виконанню потерпілим службового або громадського обов'язку (наприклад створення перешкод, які ускладнюють або унеможливають виконання цих обов'язків, зокрема у майбутньому). Через учинення цього кримінального правопорушення потерпілий може не виконати свій обов'язок або ж виконати, зазнаючи перешкод, чи виконати в іншій формі. Іншими словами, кримінальне правопорушення вчиняється з метою не допустити чи припинити правомірну поведінку потерпілого, пов'язану із його обов'язком, змінити характер останньої. Такі випадки є найпоширенішими на практиці;

2) з мотивів помсти за виконання потерпілим службового або громадського обов'язку незалежно від часу, що минув з моменту виконання потерпілим обов'язку, до моменту вчинення кримінального правопорушення через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку. Зазначені випадки трапляються вкрай рідко і стосуються здебільшого погроз або насильства щодо осіб, які виконували свої

службові чи громадські обов'язки. Тому зазначена обставина враховується як ознака складу кримінального правопорушення. Наприклад, *21 вересня 2018 року о 23 год. 45 хв. ОСОБА_1 умисно спричинила легкі тілесні ушкодження із наступним короточасним розладом здоров'я з метою помсти ОСОБИ_2 за виконання ним службових обов'язків під час роботи у правоохоронних органах (постраждалий у період з 12 вересня 2014 року до 06 листопада 2015 року, перебуваючи на посаді старшого інспектора відділення державної автомобільної інспекції із обслуговування Новгород-Сіверського району УМВС України у Чернігівській області, неодноразово оформлював матеріали для притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за порушення Правил дорожнього руху України). ОСОБА_1 за вчинення цього злочину засуджена за ч. 2 ст. 345 КК України [17];*

3) під час виконання потерпілим службового або громадського обов'язку, переслідуючи інші мотиви чи мету. Може йтися, наприклад, про незаконне заволодіння майном, що перебуває у розпорядженні потерпілого (наприклад його зброєю), або вчинення таких дій із хуліганських мотивів.

Яких потерпілих стосується обставина? С. Д. Шапченко наголошує, що зі змісту п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України прямо впливає, що зазначена у ньому обставина має місце тоді, коли потерпілим від злочину є лише особа, яка виконує, буде виконувати чи вже виконала свій службовий або громадський обов'язок. Тому вчинення злочину щодо інших осіб, зокрема близьких родичів такої особи, не можна розглядати як обставину, що обтяжує покарання [8, с. 138]. В. І. Тютюгін зазначає, що потерпілою від злочину є особа, яка прагнула виконати, виконувала чи вже виконала свій службовий або громадський обов'язок [13, с. 261]. В. В. Полтавець стверджує, що потерпілим від злочину у цьому випадку є особа, яка виконувала у момент вчинення злочину чи раніше службовий або громадський обов'язок [15, с. 862].

Із такою позицією науковців варто не погодитись, адже законодавець не конкретизує потерпілого. Йдеться лише про виконання ним службового або громадського обов'язку. Словосполучення «у зв'язку» означає, що кримінальне правопорушення має бути пов'язане із виконанням потерпілим служ-

бового або громадського обов'язку. У цьому випадку науковець, імовірно, застосував обмежене тлумачення кримінально-правової норми. Буквальне тлумачення дає підстави стверджувати протилежне: кримінальне правопорушення може бути вчинено і щодо близьких потерпілого. На підтвердження цього варто навести той факт, що для іншого тлумачення положення п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України мало б бути інше формулювання цієї обставини, наприклад, як «вчинення кримінального правопорушення щодо потерпілого у зв'язку з виконанням ним службового або громадського обов'язку». До речі, подібна обставина закріплена у п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України: йдеться про умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку. Однак тут чітко конкретизовано потерпілих – це особа, яка виконує службовий або громадський обов'язок та її близький родич.

У проекті нового КК України обставиною, яка обтяжує покарання за проступок, визнається вчинення проступку щодо особи (чи її близької особи) через виконання нею службових повноважень чи професійних обов'язків, реалізацію нею суб'єктивного права чи виконання нею юридичного обов'язку в інтересах суспільства або правосуддя (п. 3 ч. 1 ст. 3.2.3) [18]. Серед ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, є його вчинення щодо особи (чи її близької особи) у зв'язку з виконанням нею службових повноважень, професійних функцій або реалізацією нею суб'єктивного права чи виконання юридичного обов'язку в інтересах суспільства або правосуддя (п. 1 ч. 1 ст. 2.2.5) [18]. Відтак робоча група, що розробляє проект нового КК, прямо пропонує уточнити потерпілих, прирівнявши до них і близьких потерпілої особи.

На практиці може мати місце ситуація, коли, наприклад, правоохоронець припинив або розкрив кримінальне правопорушення, а за це правопорушник чи його співучасники почали мстити його родичам шляхом незаконного заволодіння їхнім майном (викрали автомобіль у батьків) або ж з особливою жорстокістю заподіяли смерть його домашнім тваринам, які належать до хребетних, не висловлюючи водночас жодних погроз правоохоронцю.

В. К. Гришук стверджує, що в тих випадках, коли злочин спрямовано проти родичів чи близьких потерпілого, з огляду на виконання ним службового чи громадського обов'язку, це також визнається обставиною, що обтяжує покарання [19, с. 163]. Однак, на думку І. М. Федорчук, у ч. 1 ст. 67 КК України цього не зазначено [16, с. 154]. З огляду на зазначене, В. В. Полтавець та І. М. Федорчук пропонують доповнити п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України положенням «щодо близьких родичів» і викласти цей пункт ст. 67 КК України у такій редакції: «учинення злочину щодо особи чи її близьких родичів у зв'язку з виконанням цією особою службового чи громадського обов'язку» [16, с. 156; 20, с. 229-237; 21, с. 10]. Натомість Ю. Ю. Лемішко вважає таку пропозицію недоцільною. На думку дослідниці, підставою для закріплення обставини-претендента у переліку обставин, які обтяжують покарання, є встановлення сукупності у нього таких ознак, як: 1) значущість впливу на ступінь суспільної небезпечності діяння та (або) особи; 2) знаходження поза колом звичайних («типових») обставин; 3) можливість їх прояву на практиці під час учинення більшості злочинів; 4) суворо визначену спрямованість впливу; 5) непохідність від інших обставин, уже передбачених у законодавчому переліку [9, с. 159]. Не вдаючись до критичного аналізу зазначених ознак, слід наголосити, що твердження Ю. Ю. Лемішко є нелогічними, оскільки дослідниця допустилася помилки у визначенні змісту досліджуваної обставини. Вона дискутує із приводу такої обставини, як «учинення злочину щодо близьких особи, яка виконує службову діяльність або громадський обов'язок». Зокрема вона зазначає, що вчинення злочину далеко не завжди обумовлено здійсненням близькими особами потерпілого правомірної службової чи громадської діяльності [9, с. 159]. Помилка очевидна. Можливо Ю. Ю. Лемішко неправильно інтерпретувала пропозиції науковців щодо розширення переліку потерпілих. Йдеться про близьких людей для особи, щодо якої учинено кримінальне правопорушення через виконання нею службового або громадського обов'язку, а не виконання таких обов'язків близькими особами потерпілої особи. Якщо близькі особи потерпілої особи у значенні п. 4 ч. 1 ст. 67 КК

України теж виконують службовий або громадський обов'язок і кримінальне правопорушення вчиняється через таке виконання, то ці особи автоматично самі стають, так би мовити, «основними» потерпілими.

Як видається, термін «близькі родичі» не позбавлений дискусійних моментів. Дещо кращим є термін «близька особа». М. І. Хавронюк для з'ясування змісту цього терміна, досліджуючи кримінальну відповідальність за домашнє насильство, пропонував застосувати визначення близьких осіб, представлене у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», через його практичну досконалість [22, с. 69-70], однак така позиція зазнала справедливої критики з боку науковців [22, с. 53-54].

Прикметно, що у проекті нового КК України вживаються обидві дефініції – «близька особа» і «близький родич». Аналіз змісту п. 2 ч. 2 ст. 1.3.1 проекту, на думку науковців, дає підстави стверджувати, що термін «близька особа» є ширшим за змістом та охоплює, зокрема, близьких родичів. Водночас визначення терміну «близька особа», що пропонується у проекті, на думку науковців, теж не позбавлене недоліків, а тому потребує вдосконалення [23, с. 7-13]. Із цим, очевидно, слід погодитися.

Учинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку як обставина, що обтяжує покарання, як зауважують науковці, можливе в умовах, якщо: 1) діяльність потерпілого щодо виконання цього обов'язку мала правомірний (законний) характер [13, с. 261; 15, с. 862]; 2) між учиненим винною особою злочином і виконанням потерпілим зазначеного обов'язку існує безпосередній зв'язок [13, с. 261; 14, с. 190; 15, с. 862].

Висновки.

1. Учинення кримінального правопорушення у зв'язку із виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку як обставина, що обтяжує покарання, може означати, що це кримінально протиправне діяння вчиняється:

1) з метою перешкоджання виконанню потерпілим службового або громадського обов'язку (наприклад створення перешкод, які ускладнюють або унеможливають виконання цих обов'язків, зокрема у майбутньому).

Через учинення цього кримінального правопорушення потерпілий може не виконати свій обов'язок або ж виконати, зазнаючи перешкод, чи виконати в іншій формі;

2) з мотивів помсти за виконання потерпілим службового або громадського обов'язку незалежно від часу, що минув із моменту виконання потерпілим обов'язку, до моменту вчинення кримінального правопорушення через виконання потерпілим службового або громадського обов'язку;

3) під час виконання потерпілим службового або громадського обов'язку, переслідуючи інші мотиви чи мету (наприклад із метою незаконного заволодіння майном, що перебуває у розпорядженні потерпілого, або вчинення кри-

мінального правопорушення із хуліганських мотивів).

2. Буквальне тлумачення положень п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України дає підстави стверджувати, що потерпілим від кримінального правопорушення у зв'язку із виконанням ним службового або громадського обов'язку може бути як сам потерпілий, який виконує службовий або громадський обов'язок, так і його близькі особи. Водночас із метою усунення підґрунтя для будь-яких спекуляцій під час правозастосування видається доцільним підтримати пропозицію щодо розширення потерпілих від кримінального правопорушення, про яке йдеться в п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України. Найоптимальнішим терміном для цього видається термін «близька особа».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тацій В.Я., Тютюгін В.І., Борисов В.І. та ін. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. 6-те вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2020. 584 с.
2. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання та їхнє кримінально-правове значення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Луганськ, 2005. 200 с.
3. Бережнюк В. М. Поняття та загальні критерії індивідуалізації покарання при призначенні покарання за кримінальним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2021. 19 с.
4. Громко В. Я. Вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2015. 224 с.
5. Сахарук Т. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2006. 227 с.
6. Вознюк А. А. До питання про зміст поняття «кримінально-правова природа». *Держава і право*. 2011. Вип. 52. С. 429-434.
7. Вознюк А. А., Грудзур О. М. Види кримінально-правової характеристики злочину. *Митна справа*. 2014. № 1 (91). Ч. 2. Кн. 2. С. 63-67.
8. Александров Ю.В., Андрушко П.П., Антипов В.І. та ін. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ : А.С.К., 2002. 968 с.
9. Лемішко Ю. Ю. Про доцільність доповнення переліку обставин, які обтяжують покарання. *Форум права*. 2015. № 4. С. 155-161. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12164/1/Lemishko_155-161.pdf
10. Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В., Дудоров О.О. та ін. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. За ред. М. І. Мельника, В. А. Климента. 5-те вид., переробл. та доповн. Київ: Атіка, 2009. 408 с.
11. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>
12. Азаров Д.С., Грищук В.К., Савченко А.В. та ін. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
13. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т. За заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., доповн. Харків: Право, 2013. Т. 1: Загальна частина. 376 с.
14. Бойко А.М., Брич Л.П., Дудоров О.О. та ін. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка [10-те вид., переробл. та доповн.]. Київ : Дакор, 2018. 1360 с.
15. Кримінальне право. Загальна частина : підручник. За ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. Київ : Істина, 2011. 1112 с.
16. Федорчук І. М. Обставини, які обтяжують покарання за кримінальним правом України: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 240 с.

17. Вирок Сосницького районного суду Чернігівської області від 15 берез. 2021 р. у справі № 739/1291/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/95548794>
18. Текст проекту нового Кримінального кодексу України (станом на 24.11.2021 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/11/25/kontrolnyj-proekt-kk-24-11-2021.pdf>
19. Бойко А.М., Брич Л.П., Гришук В.К. та ін. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 5-ге вид., переробл. та доповн. Київ : Юридична думка, 2008. 1216 с.
20. Полтавець В. В. Питання вдосконалення законодавчої регламентації інституту обставин, які обтяжують покарання. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2005. № 2. С. 229–237.
21. Федорчук І. М. Обставини, які обтяжують покарання, за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 18 с.
22. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України). За ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
22. Вознюк А. А. Удосконалення обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання, у контексті реалізації положень Стамбульської конвенції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (110). С. 50–57. doi: <https://doi.org/10.33270/01191101.50>
23. Черней В. В., Вознюк А. А. Проект нового Кримінального кодексу України: окремі пропозиції щодо удосконалення. *Реформування кримінального законодавства крізь призму історичного надбання* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 18 берез. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 7–13.